

Datum 22. 3. 2022

PŘELÉVÁNÍ KONFLIKTU NA UKRAJINĚ

Předložený text je analytickým materiálem, popisujícím politicko-bezpečnostní souvislosti vývoje válečného konfliktu na Ukrajině. Názory, závěry a hodnocení zde vyjádřené, jsou výhradními názory autorky CBVSS a nepředstavují postoje či stanoviska Ministerstva obrany nebo jiné vládní agentury ČR. Podklady pro analýzu vychází z veřejně dostupných zdrojů.

TEORIE PŘELÉVÁNÍ KONFLIKTU

Spillover efekt (přelévání) je v bezpečnostních studiích relativně novým konceptem, který byl převzat z ekonomie. Autoři zabývající se tímto fenoménem většinou hovoří o přelévání hrozeb jako je terorismus, organizovaný zločin apod. ze států, kde probíhá občanská válka anebo může docházet k přelévání samotného konfliktu. V tomto případě se jedná o jev, během kterého se konflikt přelévá z jednoho státu do státu sousedního. Do konfliktu v sousedním státu jsou zapojeni někteří aktéři z konfliktu původního a zároveň dochází ke kooperaci těchto aktérů s aktéry místními. V naprosté většině případů lze tedy hovořit o mezistátním přeléváním, kdy se samotný konflikt anebo hrozby, které ho doprovází přelévají napříč hranicemi mezinárodně uznaných států. Existuje však několik studií, které se zaměřují na přelévání vnitrostátní. Samotný konflikt vzniká na omezeném území daného státu a až po několika měsících či letech se přelije na zbytek území. Studie zaměřující se na vnitrostátní přelévání konfliktů popisují případ Iráku, Kolumbie a některých států západní Afriky. Autoři se v tomto případě vnitrostátního přelévání shodují na tom, že v naprosté většině případů nejdříve dochází k přelévání hrozeb a až následně k přelití samotného konfliktu.

Halvard Buhaug a Kristina Gleditschová popisují ve své studii to, že vysoká intenzita konfliktu zvyšuje šanci na jeho přelití do dalších dalších území. Ostatně velmi často se uvádí, že nejen intenzita, ale i délka konfliktu zvyšují šanci přelití. Tento kolektiv autorů pak navíc dodává, že se přelévání konfliktů nejčastěji děje v případě, kdy povstalci mají separatistické tendence. Vnitrostátní přelévání konfliktu popsal Andres Terill. Ten uvedl, že v případě Iráku docházelo nejdříve k přelévání čtyř hrozeb a až posléze k přelévání samotného konfliktu. Mezi tyto hrozby zařadil příliv uprchlíků a pohyb vnitřně přesídlených osob, terorismus, nárůst organizovaného zločinu a intenzifikaci separatismu. Koneckonců zcela stejné hrozby popisuje i Richard Millett na případu Kolumbie. V případě Ukrajiny lze tedy aplikovat tento teoretický rámec, samotné mezistátní přelévání konfliktů má však teoretický rámec odlišný.

SITUACE NA UKRAJINĚ

Poté, co prezident Viktor Janukovyč odmítl podepsat asociační dohodu s EU, zasáhla Ukrajinu vlna protestů. Tyto protesty jsou známé jako Euromajdan. Následovalo svržení vlády a ustanovení nové prozatímní vlády, která uzákonila i celou řadu nepopulárních kroků jako je např. jazykový zákon. Na jaře 2014 došlo k anexi Krymu, ohledně které proběhlo místní „referendum“. V dubnu 2014 došlo k nárůstu počtu i intenzity protestů další vlny protestů, tentokrát namířených proti prozatímní vládě. V oblastech, kde byla ruská menšina nejpočetnější, se situace rychle vyostřovala. Vše vyvrcholilo separatistickými boji na Donbase. V oblasti probíhá ozbrojená vnitrostátní válka od dubna 2014 až do současnosti. V květnu 2014 podepsali zástupci Luhanské lidové republiky (LLR) a Doněcké lidové republiky (DLR) dohodu o vzniku tzv. Nového Ruska. Boje se celkově odehrávaly zhruba osm let, přičemž v posledních šesti letech měla intenzita násilí stagnující tendenci. Samotný konflikt na východě Ukrajiny mohl být po stabilizaci bojových linií označen anglickým termínem *frozen conflict* neboli v češtině zamrznutý (či také zamrzlý) konflikt.

Pokud se zaměříme na to, zda byly přítomny čtyři klíčové hrozby, které podle teoretiků mohou vést k přelití konfliktu do zbytku státu, nelze u všech čtyř hrozeb říci jednoznačné ano. Podstatnou a viditelnou hrozbou, která byla na východě Ukrajiny od roku 2014 přítomna, byla intenzifikace separatismu. Separatisté z Luhanské a Doněcké oblasti bojovali dlouhodobě na východě Ukrajiny proti centrální ukrajinské armádě především díky multidimenzionální podpoře Ruska. Podporování byli rovněž i aktivním zapojením Čečenců či Osetinců. V průběhu osmiletého konfliktu veřejnosti oznámili několik dílčích úspěchů v rámci bojů, na úrovni politické fungovaly obě republiky jako nezávislé státy, které měly svého vlastního prezidenta či vládu, a to i přesto, že je žádný z mezinárodních států oficiálně neuznával. To se změnilo v únoru 2022, když došlo k oficiálnímu uznání ze strany Ruska. Druhou hrozbou je příliv uprchlíků a pohyb vnitřně přesídlených osob. V tomto případě lze konstatovat, že tato hrozba byla naplněna, jelikož od roku 2014 do roku 2021 došlo na Ukrajině k přesunu 1,5 milionu vnitřně přesídlených osob. Ukrajinská vláda považovala proruské separatisty dlouhodobě za teroristické organizace, proto jsou jejich útoky zaznamenány často jako teroristické útoky i v mezinárodních databázích jako je Global Terrorism Database (GTD). V tomto ohledu došlo na Ukrajině po roce 2014 ke skokovému nárůstu teroristických útoků, nicméně ne všechny tyto incidenty mohou být považovány za teroristické aktivity, tím spíše, když z hlediska terminologického byli proruští separatisté spíše jakousi povstaleckou skupinou, která ovládala určité území státu, na tomto území ji podporovalo místní obyvatelstvo apod. V některých případech šlo tedy spíše o aktivity související s probíhajícím konfliktem nežli o klasické teroristické útoky. Poslední hrozbou je nárůst organizovaného zločinu (OZ). Ukrajina dosahovala dlouhodobě vyšší úrovně kriminality v porovnání se zbytkem Evropy, především pak se střední Evropou. Podle Crime Indexu, který vytváří databáze Numbeo, nedošlo na Ukrajině po roce 2014 ke značné změně oproti rokům předešlým. Nicméně detailnější analýzu poskytuje index Global Organised Crime, podle kterého měla Ukrajina v posledních letech

jedno z nejhorších skóre v celé Evropě, hůře na tom bylo pouze Srbsko a Rusko. V posledních letech Ukrajinu negativním způsobem ovlivňovalo především obchodování se zbraněmi a zakořenění organizovaných kriminálních skupin a jejich sítí napříč společnostmi. Hodnota těchto indikátorů v posledních letech rostla, souvislost s válkou na východě lze spatřovat především v případě obchodování se zbraněmi.

V případě Ukrajiny lze konstatovat, že všechny čtyři zmíněné hrozby, které mohou vést k přelítí konfliktu do zbytku území byly na přelomu let 2021 a 2022 přítomny. Nejviditelněji lze spatřovat intenzifikaci separatismu, v posledních týdnech došlo v DLR a LLR k masovému odsunu civilního obyvatelstva a vyhlášení všeobecné mobilizace. Přítomen byl však i masivní přesun vnitřně přesídlených osob na území celé Ukrajiny. Co se týče posledních dvou hrozeb jako je výskyt terorismu a OZ, tyto dvě hrozby byly rovněž přítomny, nikoliv však v takové intenzitě jako zbylé dvě hrozby. V případě Ukrajiny však nelze hovořit o klasickém přelévání konfliktu z toho důvodu, že se do konfliktu zapojila ruská armáda, tím pádem došlo k celkové internacionalizaci konfliktu, který už nemůže být dále označován za vnitrostátní, avšak za mezistátní. Pokud se zaměříme na to, v jaké fázi došlo k rozšíření bojů do zbytku území z hlediska intenzity a délky konfliktu na Donbase, tak můžeme dojít k závěru, že to bylo v době, kdy po zhruba pěti letech stagnace začalo docházet k nárůstu násilí. Zajímavostí je, že na základě statistické studie, která však zkoumala pouze africké konflikty bylo určeno, že šance pro přelítí konfliktu je vysoká, pokud počet obětí překročí 6939, přičemž v případě Ukrajiny to bylo lehce přes 7000. Obdobná teorie navíc tvrdí, že pokud délka konfliktu přesáhne 9 let, šance přelítí je velmi vysoká, v případě Ukrajiny trval konflikt zhruba 8 let, avšak došlo k přiblížení k této hraniční hodnotě.

Zpracovala: Mgr. Lucie Konečná, Ph.D.